

מראי מקומות - סוכה

מה.

להפיל חומת אדום, ובזמן הבית הי' כדי להפיל חומת הגוים בדרך כלל, או אפי' בזמן הבית הי' להפיל חומת אדום, כיון דזה הי' עתיד להיות הגלות (אחרונה).

ה. בשעת פטירתן מה הן אומרים

העיר הערוך לנו, דלא נמצא דבר זה ברמב"ם, דבשעת פטירתן אומרים כך וכך. וביאר, דסבר הרמב"ם, דמדלא נקט המשנה לשון בשעת פטירתן אומרים, אלא "מה הן אומרים", בלשון זה הורה לנו התנא שלא הי' חובה מכח תקנה לומר כן, אלא הם מעצמם נהגו כן אז, וכיון שאינו רק מנהג בעלמא לא חש הרמב"ם להביאו.

ו. כן מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטין אותן מערב

ויש לע', מהו ביו"ט, ומשמע שהיו יכולים לקצור הערבות ביו"ט גופא, ורק בשבת היו צריכים לעשות כן מבערב. וכ' הערוך לנו דלכאור' יש להביא ראיה מכאן לשי' הרמב"ם דס"ל דמן התורה כל המלאכות מותרות לצורך אוכל נפש, ואפי' קצירה, ורק מדרבנן אסרוהו. וא"כ, כיון דמן התורה מותר לצורך או"נ, מותר גם שלא לצורך או"נ משום מתוך, ואף דרבנן אסרוהו, י"ל דלצורך מקדש ובמקום מצוה לא גזרו, ועוד דשלוחי ב"ד זריזין הם ואין לגזור עליהם. אבל להראב"ד ותוס' בביצה (ג. ד"ה גזירה), דס"ל דקצירה אסורה מן התורה ביו"ט אפי' לאוכל נפש קשה, איך קצרו הערבות ביו"ט. ודחה דא"כ, ודאי גם ביו"ט קצרו מעיו"ט, ונקטו שבת לומר דבע"ש היו צריכים גם להביאם לבהמ"ק, משא"כ ביו"ט היו יכולים להביאם ביו"ט עצמו.

ז. וגבוהות י"א אמה

הק' הרש"ש לעיל (מד:), הא אי' התם בפ"י רש"י דערבה בבית המקדש בכל דהו סגי, וכאן מבואר דצריך להיות י"א אמה, ומ"ש. ותי' דזהו רק להידור מצוה. והערוך לנו הק' קו' זו על הגמ' גופא, דלא הי' משמע לו דעלה א' ב"ד א' מיירי בערבה של י"א אמה. ועוד הקשה, למה השמיט הרמב"ם הא דצריך להיות י"א אמה, והביא דכבר הק' כן הכפול והניח בצ"ע. וביאר, דבאמת אין שום שיעור י"א אמה, דבאמת מנין לנו זה השיעור וצריך להיות מונח על היסוד, אולי באמת צריך להיות י"ב ומונחים על הארץ, או מונח על הסוכב וגבוה רק ו'. ומזה ס"ל להרמב"ם דבאמת אין שיעור י"א, אלא הדין הוא רק שיהיו מונחים על המזבח, ואם היו מוצאים של י"ב אמה היו מניחים אותם על הארץ, אלא דלא היו מוצאים אלא של י"א, ומה שהביאו דוקא גדולים כ"כ, י"ל דעשו כן או משום הידור מצוה, או משום שיהיו מקיפין המזבח גם למטה. ואה"כ, אם לא היו מוצאים אלא של ו', היו מניחים אותו על היסוד, ואם היו מוצאים קצר מזה, היו מניחים אותו על המזבח ממש, וכל זה אינו מעכב, שהרי אין שיעור לערבה. ולכן השמיטו הרמב"ם, שהרי אי"ז דין, אלא דזהו מה שמצאו אז.

א. וזוקפין אותן בצידי המזבח

פי' תוס', היינו לאחר שהקיפוהו פעם א' למ"ד ערבה בנטילה. וע' בערוך לנו שכ' דמבואר דס"ל לתוס' דדוקא למ"ד ערבה בנטילה הקיפו המזבח בערבה, אבל למ"ד ערבה בזקיפה, לא הקיפו בערבה אלא בלולב. אולם כ' לדייק מדברי הרמב"ם דאף למ"ד ערבה בנטילה שייך לומר דבלולב הקיפו למזבח, דהא הרמב"ם פסק כתרומתו. דהיינו, דלכ"ע הקיפו המזבח בהלולב, ונטילת ערבה לא הי' בהקפה, אלא לאחר שזקפו הערבות על המזבח, נטלו ממנו ונענעו אותה (צע"ק, דהרמב"ם פסק דחיבוט ערבה לא הי' נענעו אלא חבטה ע"ג קרקע), ולא היו מקיפין בערבה כלל. עוד כ' דהמורביות עצמם לא ניטלו מצדי המזבח, רק ענפים קטנים מהם.

ב. בכל יום מקיפין את המזבח פעם א'

יש לעי' בגדר מה שאנו מקיפין את הבימה בזמן הזה בכל יום של סוכות, האם עושים כן משום זכר למקדש או לא. וכ' הפמ"ג (או"ח תרס, מ"ז א) דלא תקנו זכר למקדש להקפת ערבה אלא ביום ז', ומה שאנו מקיפין בכל יום פעם א' מנהגא הוא, ולא חיובא מדברי סופרים (וצע"ק, שהרי קי"ל דאף ערבה דיום ז' מנהג נביאים הוא, ומ"ש). וביאר דמה שאדם אוהו ס"ת אצל הבימה, הוא משום דס"ת מכפר עלינו כמו המזבח. וע' בחיי אדם (קמח, יא) דכ' דגם הקפת כל יום ויום הוא זכר למקדש, ונסתפק אם מי שלא בירך על הלולב, וכבר נטלו ועשה הנענועים, אם עדיין יכול לברך כל זמן שלא הקיף הבימה, וצידד דאולי יהי' יכול לברך עפ"י מש"כ תוס' לעיל (לט) דכל שהוא מצוה מן המובחר הוי עובר לעשייתו, ומשמע דחשיב החיי אדם זה למצוה מן המובחר במצות נטילת לולב גופא.

ג. ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא

כ' השפת אמת דלפי ר' יהודה דמוסיף על ת"ק, י"ל דגם לענין הצליחה אמר כן.

ד. מקיפין את המזבח ז' פעמים

הערוך לנו הביא מה דאי' בירושלמי (ה"ג) דהוא זכר ליריחו. וביאר, מה דמוכירין אותו בחג דוקא, ואותו נס דוקא, משום דעיקר שמחת החג הוא להודות ולהלל להקב"ה על חסדיו, ולכך גומרין הלל כל ימי החג ולא כל ימי פסח, ועיקר השבח להקב"ה הוא על הנסים שעשה לנו בא"י [כדאמרי' במגילה יד. דאין אומרים הלל על נסים שנעשו בחו"ל], והנס הראשון שעשה הקב"ה עמנו לאחר העברת הירדן הי' נס יריחו. ובהערות להגרי"ש כ' בשם הראשונים (והוא בספר המנהיג, הל' ערבה) דטעם הדבר הוא, דיום ז' הוא תכלית החג ותכלית ההקפה, ותשלומי פרים ע' כנגד הע' אומות, וא"כ כמו דאז הקיפו ז' פעמים להפיל חומת יריחו, אנו מקיפין ז' פעמים להפיל חומת אדום, שהוא גלות האחרונה (וצ"ע אם כוונתו דמה שאנו מקיפין הבימה היום הוא